

Jedinica 9 (osnovna škola, 9. razred)

Zašto moramo poštovati pravila?

A Plan nastave

	Ključna pitanja/teme lekcije	Ključni zadatak	Nastavni materijali
Priprema	Učenici prikupljaju informacije o nekom slučaju kada je školsko pravilo prekršeno i sprovedeno.	Individualni rad: prikupljanje informacija	Standardizovani informativni list
Lekcija 1	Učenik u nevolji (analiza slučaja)	Grupni rad: analiziranje slučaja	Radni list za analizu slučaja
Lekcija 2	Zašto u školi postoje pravila?	Grupni rad: pregled školskih pravila kroz prizmu dječjih prava. Domaći zadatak: koja pravila regulišu naš svakodnevni život?	<i>Flipchart</i> i radni list: „Zašto postoje pravila u školi?“ Primjerci školskog pravilnika, Radni list: Kojih pravila bi se trebalo pridržavati tokom dana?
Lekcija 3	Zašto su nam pravila potrebna u životu?	Grupni rad: Ko „izmišlja“ a ko sprovodi neformalna pravila?	
Lekcija 4	Ko bi trebalo da donosi zakone? (pravila za donošenje zakona)	Grupni rad: Koja pravila osiguravaju da zakoni budu pravični?	
Nastavak	Naknadna rasprava sa direktorom ili pedagogom		

B Vaspitno obrazovni ciljevi

Jedan bitan princip koji se provlači kroz sve naše cjeline o dječjim pravima je „učenje iz iskustva- učenje na primjeru“. On se takođe odnosi na školska pravila i zakone uopšte. Škola je život, a ona se može vidjeti kao umanjena slika društva. Školska pravila funkcionišu na sličan način kao i pravila u političkoj zajednici, a to je da služe zajednici i štite ljudska prava.

Kad se bolje prouče, paralele – ali takođe i razlike između pravila u školi i zakona u političkoj zajednici postaju očigledni:

Paralele:

- Ni jedna zajednica ne može preživjeti bez dogovora njezinih članova da se poštuju zakoni.
- Zakoni štite slabe. Zakoni su instrumenti za primjenjivanje ljudskih i dječjih prava.
- Zakone treba prisilno sprovoditi, ali to bi trebalo da bude izuzetak. Oni će jedino funkcionisati ukoliko su opšte shvaćeni i prihvaćeni. Stoga zakoni treba da budu pravedni.

Razlike između škole i političke zajednice:

- Stvaranje i prisilno sprovođenje zakona predstavlja sprovođenje vlasti. Vlast mora biti predmet kontrole. Zakoni bi stoga trebalo da se drže načela ljudskih prava, a vlast u pogledu donošenja zakona i njihovog sprovođenja treba podijeliti i kontrolisati u demokratskoj zajednici. U slučaju političke zajednice, postoje tačna pravila o tome koje tijelo može da piše zakone.

- Unutar školske zajednice, odgovornost za definisanje školskih pravila i njihovu primjenu leži na direktoru škole i osoblju. Međutim (kao što je slučaj i sa zakonima u zajednici), školska pravila moraju biti otvorena za raspravu u pogledu dječjih prava, a učenici treba da shvate i cijene potrebu za školskim pravilima.

Pedagoški pristup: lekcije prate šemu koncentričnih krugova koji se šire. Lekcija 1 razmatra specifičan incident u školi kada je pravilo sprovedeno, pošto je prekršeno. Lekcija 2 bavi se pitanjem u koju svrhu postoje školska pravila i nudi odgovor da škola služi određenim pravima djeteta, a školska pravila su bitno sredstvo za dobro funkcionisanje škole. Lekcija 3 kreće se van vidokruga školskog iskustva i razmatra pravila u ostalim sferama života. Lekcija 4 konačno povlači liniju između pravila i zakona i postavlja pitanje ko treba da ima moć da nameće zakone koje bi svi trebalo da poštujemo.

C Ključna pitanja za razmišljanje o Jedinici 9

Iskustvo dječjih prava	Upoznavanje dječjih prava	Sprovođenje dječjih prava
Nastavnik		
Na koji se način principi dječjih prava poštuju u razredu i školskoj zajednici?	Šta djeca sada znaju o dječjim pravima?	Učenje o tome kako djelovati izvan škole: Šta su učenici naučili za svoj budući život?
Učenici uče kako se suočiti sa iskustvom nejednake raspodjele vlasti. Oni koriste svoja prava ali spoznaju da postoje granice onoga što mogu postići.	Dječija prava su dio državnog prava i stoga su obavezujuća za svakoga. Uprkos tome nigdje na svijetu se u cijelosti ne sprovode.	Za učenike je ovo iskustvo važno jer će im pomoći kao odraslim građanima u civilizovanom društvu da se nose s teškoćama u pregovorima i političkim porazima.
Učenici		
Što sam naučio/la o dječjim pravima?	Kako sam doživio/la dječija prava u razredu?	Šta sam u stanju sada da preduzmem?
Znam da su prava i obaveze neophodni za suživot. Takođe znam da su dječija prava dio tog okvira.	Naučio sam prolaziti kroz teški proces pregovaranja o pravima i obavezama. Naučio sam kako da se nosim sa frustracijom i porazom.	Diskutujem o pravima i obavezama koristeći svoje znanje. Mogu pregovarati i diskutovati s predstavnicima vlasti, a pritom mogu i obrazlagati svoje mišljenje i slušati njih.

D Postupak*Priprema za lekciju 1*

Otprilike sedmicu dana prije prvog časa, nastavnik učenicima daje sljedeći zadatak: učenici treba da prikupe informacije o nekom slučaju koji se desio u skorije vrijeme kada je došlo do kršenja školskih pravila i neki učenik je bio ukoren ili kažnjen (ukoliko je to moguće, treba da se zasniva na slučaju iz njihove škole ili zajednice, ali su dozvoljeni i drugi primjeri). Treba praviti bilješke, vođeni kratkim nizom standardizovanih pitanja.

Lekcija 1: Učenik u nevolji (studija slučaja)

Uvod (učenici sjede za stolovima postavljenjem za grupni rad): neki učenici izvještavaju o rezultatima svog istraživanja o slučaju. Razred treba da se odluči za slučaj koji bi voljeli detaljnije da proučavaju (ukoliko je to moguće, slučaju iz njihove neposredne društvene sredine, tako da učenici već razumiju kontekst i ne moraju o njemu dodatno da saznaju).

Kršenje školskih pravila: Ključna pitanja

1. Što se dogodilo?
2. Ko je uključen?
3. Koja je bila kazna, ako je uopšte došlo do kazne?

Diskusija: Sad bi razred trebalo da identifikuje osnovni problem slučaja koji se razmatra, zbog čega je neophodno pribjeći školskom pravilu i interpretirati ga. Nastavnik poziva učenike da iznesu svoje komentare (moguće pošto su prvo sakupili bilješke). Zavisno od samog slučaja, njihova razmišljanja bi mogla biti suprotstavljena, ili bi se mogli slagati (na primjer: „ispravno je bilo nešto preduzeti“, „smatram da je kazna prilično nepravedna/preteška“. Na kraju, nastavnik traži od učenika da sumiraju ove komentare.

Sumiranje nastavnika: ako zagrebemo površinu takvog slučaja, sasvim često se jave neka kompleksna pitanja. Ona se moraju proučiti detaljnije kako bi se slučaj razumio u svim aspektima.

Nastavnik dijeli sljedeći radni list koji bi trebalo koristiti kao osnovu rasprave i razmatranja izabranog slučaja (u grupama od otprilike četiri učenika).

Analiza slučaja: učenik u nevolji u našoj školi	
1. Što se dogodilo?	
2. Ko je otkrio ili prijavio slučaj?	
3. Ko je bio uključen?	
4. U čemu je problem? (Zašto je bilo potrebno da se zaštiti rad i život u školi?)	
5. Koje se školsko pravilo (ili pravila) primjenjuje u ovom slučaju?	
6. Koja je bila kazna, ako je uopšte došlo do kazne?	
7. Koji je bio učinak kazne na krivca i na ostale učenike?	
8. ...	

Naravno, radni list se može po potrebi izmijeniti ili dopuniti na zajedničkoj diskusiji.

Grupe biraju predstavnika i moguće dalje uloge (nekoga ko pazi na vrijeme itd.), onda članovi grupe treba da razmjenjuju informacije o slučaju, diskutuju i zapisuju svoje ideje na podijeljene radne listove. Posebno razmatraju pitanja 4 i 7, jer se ona tiču suštine slučaja.

Preostalo vrijeme: svaka grupa donosi odluku o formi i sadržaju odgovora na pitanja 4 i 7 koje izabrani predstavnik treba da predstavi razredu u toku sljedećeg časa.

Lekcija 2: Zašto škola ima pravila? (trajanje otprilike 1 ½ časa)

Prezentacije, a zatim diskusija zadatka sa posljednjeg časa: Predstavnik iz svake grupe izlaže odgovore na pitanja broj 4 i 7. Poslije ovoga slijedi diskusija.

Stimulus:

- Oko čega se grupe slažu? Gdje se razlikuju mišljenja?
- Šta mi se dopalo? Sa čime se slažem? Šta mi nije smetalo? Šta mi je neprihvatljivo? Zašto?

Uopšteno, zaključci učenika (koje podržava nastavnik) treba da budu: mi svi uživamo osnovna ljudska i građanska prava koja se takođe moraju poštovati u školi. Kako bi obezbijedili da škola podrži ta prava, potrebno je da se poštuju određeni uslovi. Nastavnik ili učenik može sumirati ovu ideju na sljedeći način: škola je mjesto gdje se mnogi ljudi, mlađi i stariji, susreću i zajedno rade.

To je potrebno organizovati, što zahtijeva pravila, uključujući i ono koje nalaže da časovi treba da počinju i da se završavaju na vrijeme i da su u razredu prisutni svi. Osim toga, škola je direktno odgovorna za neka od osnovnih prava djece: prije svega, pravo na obrazovanje.

Input i diskusija koja se fokusira na pravo na obrazovanje: Gdje je to pravo propisano?

Diskusija se može podstaći kratkim predavanjem nastavnika o pravima djeteta i njihovoj važnosti za život u školi. Sljedeći radni list se može koristiti, koji se takođe može uvećati, npr. uz pomoć *flipčarta* ili projektora:

Zašto škola ima pravila?	
Prava djece i adolescenata (Konvencija iz 1989.)	Koja pravila u školi služe tim pravima?
Član 13: Sloboda izražavanja	
Član 14: Sloboda misli, savjesti i vjere	
Član 24: Zaštita zdravlja	
Član 28: Pravo na obrazovanje, uključujući pristup visokom obrazovanju i mjere kako bi se osiguralo redovno pohađanje škole	
Član 31: Pravo djeteta na odmor i zabavu	
Član 33: Zaštita od opojnih droga	
Član 37: Zaštita od okrutnog postupanja	

Input i diskusija: „Poštovanje pravila škole iz perspektive dječjih prava: Zašto u školi postoje pravila?“

Nastavnik piše ovu temu na tabli: „Zašto u školi postoje pravila?“ On ili ona dijeli kopije pravila škole ili razreda, flomaster i komad *flipchart* papira. Zatim razredu objašnjava zadatak:

- Formirajte grupe od po četiri člana. Isprva će svaka osoba raditi sama za sebe. Čitaj pravila. Gdje je to god moguće pokušaj da napraviš vezu između školskih pravila i dječjih prava.
- Onda radite kao tim. Razmjenjujte ideje i pokušajte da odlučite koje školsko pravilo odgovara kojem dječjem pravu. Ispišite rezultate.
- Uzmite radni listić „Zašto u školi postoje pravila?“ i povežite članove Konvencije o dječjim pravima sa odgovarajućim pravilima vaše škole ili razreda.

- Izaberite dva predstavnika da predstavite rezultate ostatku razreda.

Učenici predstavljaju svoje rezultate u razredu. Nastavnik insistira na zdravom rezonovanju, kako u prezentaciji tako i u bilo kojoj diskusiji koja može uslijediti.

U posljednjih pet minuta časa, nastavnik skreće pažnju učenika u razredu na temu lekcije, pitanje napisano na tabli: Zašto u školi postoje pravila? (od učenika se može očekivati da sumiraju rezultat časa odgovarajući na ovo pitanje: „Škola služi pravu svakog djeteta i adolescenta na obrazovanje.“ ili „Školska pravila postoje kako bi osigurala da škola nesmetano funkcioniše i efikasno ispunjava svoju svrhu.“itd.)

Zadatak 1, moguće kao zaključak ove lekcije: Napišite sažetak od nekoliko rečenica o tome šta

ste naučili o: a) temi „(Škola) bez pravila...“ i b) o pitanju „Zašto u školi postoje pravila?“.

Zadatak 2 (domaći zadatak koji je potrebno prepisati na poleđinu radnog lista koji se koristi na ovom času):

Čitav dan pravila

Izaberite jedan dan u vašoj sedmici. Napišite dnevnik tog dana, vodeći računa o pravilima koja morate poštovati.

Pogledajte pravila koja vam kažu kako treba da se ponašate i šta treba da radite, na primjer:

- kad ste kod kuće s porodicom;
- kada se družite sa svojim prijateljima;
- kada kupujete nešto u trgovini;
- kad se krećete u gradu;
- itd.

Odlučite koja pravila su zapisana kao formalna pravila, a koja postoje kao nepisana, neformalna. Na primjer, školska pravila su formalna. Pravila koja nam govore kako se treba ponašati za stolom ili kad smo sa svojom porodicom ili prijateljima su neformalna pravila.

Vrijeme	Pravilo	Formalno/neformalno
...		
07.00		
08.00		
09.00		
10.00		
11.00		
12.00		
13.00		
14.00		
15.00		
16.00		
17.00		
18.00		
19.00		
20.00		
21.00		
22.00		
...		

Lekcija 3: Ko stvara pravila u životu?

Nastavnik traži od učenika, kao eksperata, da pročitaju primjere iz svojih zadataka (vidi gore), uključujući primjere formalnih i neformalnih pravila.

Nastavnik onda bira dva primjera i upisuje ih u tabelu na tabli koja je već pripremljena, npr.:

Tip pravila	Sadržaj	Donosi ga...	Sprovodi ga ...
Formalno pravilo (na primjer zakon):	Ne smiješ preći ulicu kad je na semaforu crveno.		
Neformalno pravilo	Ne smiješ podrigivati za stolom.		

Nastavnik poziva učenike da iskažu svoje mišljenje o dvijema praznim kolonama kao i o sankcijama koje bi bile potrebne u slučaju da se pravilo prekrši. (Za saobraćajno pravilo – u stvari zakon – pokazaće se da je vrlo jednostavno: donosi ga ministarstvo saobraćaja (predlog) i parlament (zakonodavstvo); sprovodi ga policija i, po potrebi, sudovi (na primjer putem kazni). Teža, (ali vjerovatno interesantnija za diskusiju) su nepisana pravila, npr. to da se ne smije podrigivati za stolom; sankcije su kod njih specifične kod pojedinih porodica i kultura. Nastavnik bi učenicima trebalo da pruži mogućnost da postupaju kao stručnjaci, drugim riječima, da traži od učenika da učestvuju u zajedničkom dijalogu na nivou razreda. Informacije se onda dodaju u tabelu.

Učenici formiraju grupe od po četiri ili pet članova. Zadatak: razmijenite svoje primjere neformalnih pravila na svojim radnim listovima sa drugima i otkrijte kako se ta pravila sprovode, a kako se sankcioniše njihovo kršenje. Uz to: da li postoje pravila, norme ili pak zakoni koji su rodno determinisani?

Rezultati se sakupljaju u plenarnoj sesiji. Moguća pitanja za razmatranje u toku diskusije:

- Tip i rangiranje nepisanih pravila u grupi vršnjaka (sa primjerima)
- o definiše ili modifikuje nepisana pravila i sankcioniše u slučaju kršenja zakona?
- odno determinisana nepisana pravila
- oje mogućnosti imamo da definišemo ili modifikujemo pravila? Kada i gdje možemo da odlučujemo?

Lekcija 4: Kome treba da bude dozvoljeno da donosi zakone? (Pravila za donošenje zakona)

Nastavnik započinje lekciju tako što podsjeća učenike u razredu na njihova saznanja na prethodnom času kada su učenici proučavali neformalna pravila i zakone. Na ovom času detaljnije analiziraju kako bi trebalo donositi zakone.

Stimulus: Nastavnik daje sljedeći „primjer“ zakona (napisan ili projektovan na tabli):

§1 Svi muškarci koji su rođeni u aprilu ne treba da plaćaju porez.

Diskusija: Učenici mogu slobodno komentarisati, podstaknuti sa nekoliko otvorenih pitanja, ako je potrebno. Njihove ideje bi se mogle fokusirati na probleme kao što su:

- Ovaj zakon je nepravedan, jer predstavlja povredu načela zabrane diskriminacije.
- On diskriminiše različite grupe (sve žene, ne samo žene koje su rođene u aprilu).
- Služi interesima male grupe ljudi –muškarcima rođenima u aprilu.
- Zakoni moraju služiti opštem dobru. Stoga se postojanje ovakvih zakona mora spriječiti.
- Nepravedni zakoni će posijati razdor u zajednici, a mogli bi je i uništiti.

Učenici formiraju grupe od četiri ili pet članova. Zadatak: učenici treba da prodiskutuju koja su pravila i principi potrebni da se osigura zaštita od nepravednog zakonodavstva. Treba da se slože oko najviše tri ključna elementa za njihovu narednu prezentaciju.

Prezentacija, diskusija, poređenje u plenarnoj sesiji.

Ko u stvari donosi zakone u našoj zemlji? Obnavljanje prethodnog znanja učenika; sumiranje informacija/kratka prezentacija od strane nastavnika. Glavna pitanja: Ustav obuhvata ljudska prava, uključujući načela jednakosti i lične slobode. Isto tako sadrži dio koji određuje ko može donositi zakone: to je tijelo sastavljeno od predstavnika koji

donose zakon glasovima većine. Ti predstavnici se biraju na izborima i stoga građani imaju kontrolu nad njima. O nekim zakonima odlučuje se direktnim glasanjem.

Predlaže se zaključna diskusija sa pregledom onoga što je naučeno u ovoj cjelini i pogled na buduće izgled u životu mlade osobe u društvu koje oblikuju norme i zakoni.